

Rynek apteczny w Polsce

Edycja III

Jakie są efekty wprowadzenia reformy „Apteka dla aptekarza”?

Luty 2020

Wprowadzenie

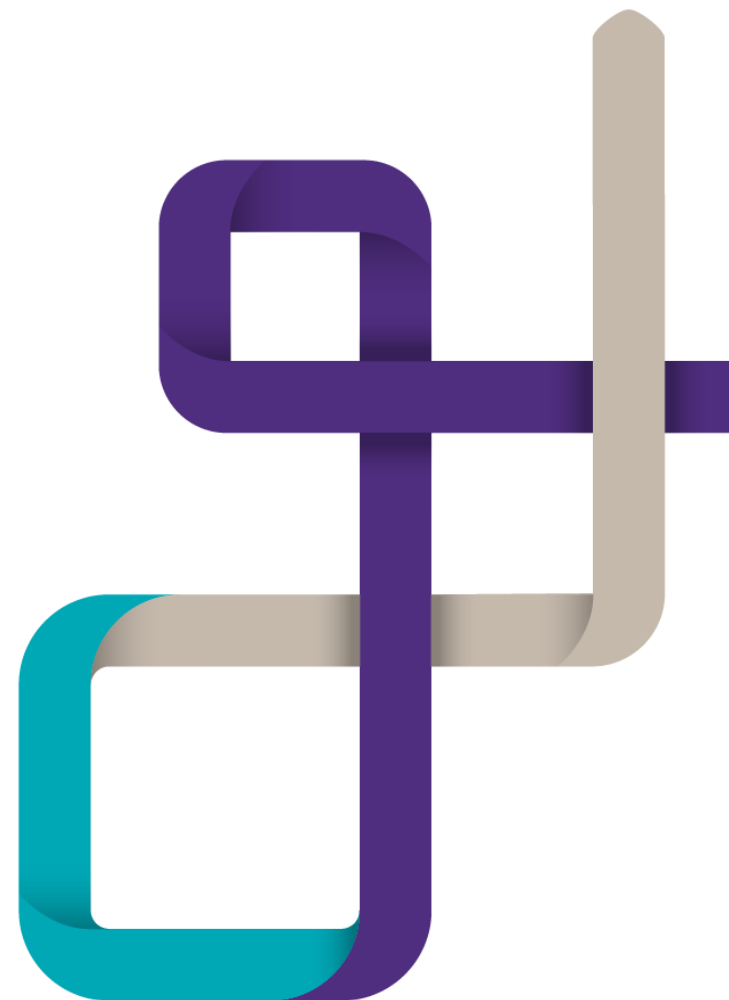
W czerwcu 2017 roku znowelizowano ustawę Prawo farmaceutyczne (tzw. reforma „Apteka dla aptekarza”). Jaki ma ona wpływ na rynek apteczny?

W styczniu 2019 r. opublikowaliśmy raport, w którym pokazywaliśmy, że Polska przez kilkanaście lat przed 2017 rokiem doświadczała swoistego „aptecznego boomu”. Liczba aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych (dalej: aptek) nieprzerwanie rosła – w latach 2001-2017 liczba czynnych aptek powiększyła się o 10,4 tys., co oznacza przyrost średnio o 612 podmiotów rocznie.

Kiedy w czerwcu 2017 r. w życie wchodziła nowelizacja Prawa farmaceutycznego, zwana zwykle „Apteką dla aptekarza”, branża obawiała się konsekwencji tych zmian. Dzisiaj wiemy, że cel wprowadzenia nowelizacji, w rozumieniu ograniczenia otwarć nowych aptek został osiągnięty. Jego efektem jest z kolei zmniejszenie liczby zamknięć, ale relacja między tymi wielkościami została odwrócona. W związku z tym, ogólna liczba aptek nieprzerwanie spada od wprowadzenia nowelizacji.

Jak silny jest to spadek? Jaki jest faktyczny wpływ wprowadzenia „Apteki dla aptekarza”? Zapraszamy do zapoznania się z trzecią edycją naszego raportu.

Życzymy przyjemnej lektury.

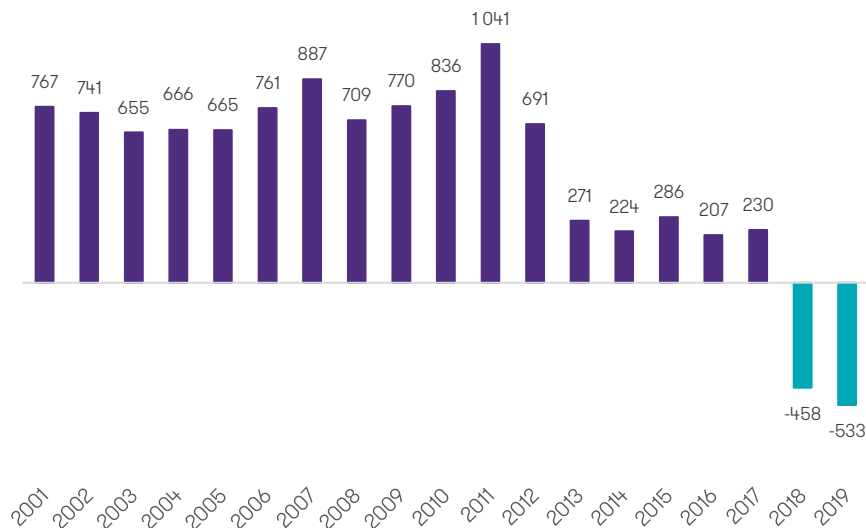
Liczba aptek spada coraz szybciej

Aptek w Polsce nadal ubywa. Rok 2019 przyniósł dalszy spadek liczby aptek. Jest ich o 530 mniej niż przed rokiem.

Reforma z czerwca 2017 roku spowodowała, że zakładanie nowych aptek stało się znacznie trudniejsze – nie tylko wprowadzono konieczność posiadania odpowiedniego wykształcenia, ale także sama lokalizacja nowej apteki nie może być bliżej od już funkcjonujących niż 500 metrów i nie mogą one być rozmieszczone gęściej niż jedna na 3000 mieszkańców danej gminy. Warunek liczebności mieszkańców na jedną aptekę nie obowiązuje, jeżeli nowa apteka powstaje w odległości większej niż kilometr od najbliższej już funkcjonującej. Postanowiliśmy monitorować, jak te przepisy kształtują rynek.

Według obliczeń Grant Thornton (na podstawie danych z Krajowego Rejestru Zezwoleń na Prowadzenie Aptek Ogólnodostępnych i Punktów Aptecznych), w 2019 roku kontynuowany był spadek liczby aptek w Polsce. Ubyło 533 podmiotów, z 14 714 na koniec 2018 roku do 14 181 na koniec 2019 roku. Wśród tych, które utrzymują pozwolenie, rekordowa liczba 368 pozostaje nieaktywnych.

Wykres 1: Zmiana liczby aktywnych aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych w poszczególnych latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://rejestrwymedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>

„Apteka dla aptekarza” odwróciła relację ilości przyznawanych zezwoleń do wygaszania/cofania zezwoleń aptekom funkcjonującym do tej pory.

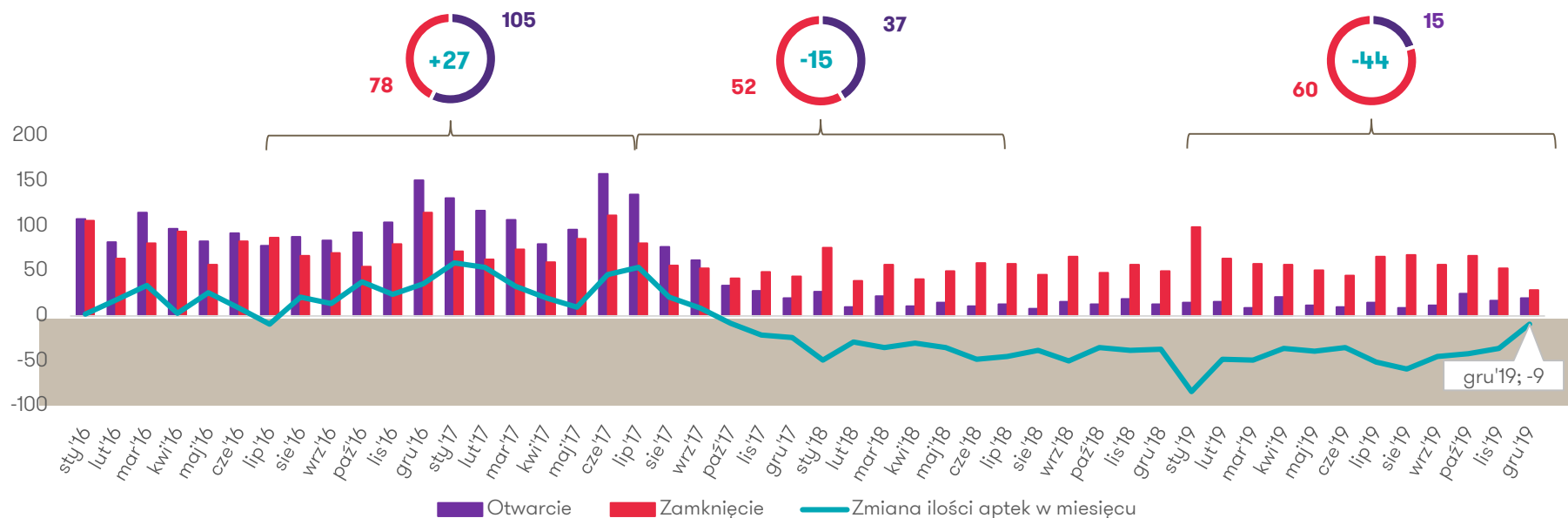
Jak wynika z naszych obliczeń, dwa i pół roku po reformie zamykanych jest w Polsce 60 aptek miesięcznie (średnio w 2019 roku). Jest to wynik o 23 proc. niższy niż średnio w 12 miesiącach przed reformą, kiedy kończyło działalność 78 miesięcznie.

Jeszcze silniej spada natomiast liczba otwarć nowych aptek. W 2019 roku działalność rozpoczynało średnio 15 placówek miesięcznie, wobec 105 przed w roku poprzedzającym reformę

(spadek o 85 proc.) oraz 37 w pierwszych dwunastu miesiącach od jej wprowadzenia.

WNIOSEK: Przed reformą otworzyć było o jedną trzecią więcej niż zamknąć, natomiast po reformie (ostatnie 12 miesięcy) otwarcia stanowią jedynie jedną czwartą liczby zamknięć. Dlatego mamy do czynienia ze spadkiem ogólnej liczby aptek.

Wykres 2: Liczba przyznanych zezwoleń (otwarcie), liczba cofniętych/wygaśniętych zezwoleń (zamknięcie) na prowadzenie apteki ogólnodostępnej lub punktu aptecznego w poszczególnych miesiącach oraz różnica pomiędzy nimi (zmiana liczby aptek w miesiącu)

Nie wszystkie apteki są aktywne

W 2019 roku o 98 wzrosła liczba aptek, które nie prowadzą aktywnie działalności lub wręcz ją zawiesiły pomimo posiadanego zezwolenia.

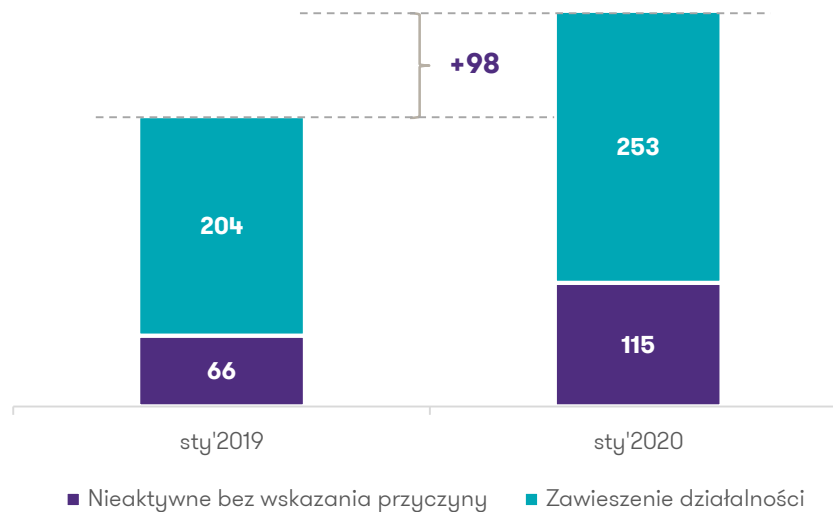
Oprócz spadku ogólnej liczby aptek (zezwoleń), w 2019 roku mieliśmy do czynienia ze wzrostem liczby aptek, które zawiesiły działalność lub przestały ją prowadzić, nadal dysponując zezwoleniem.

Powodów zawieszenia działalności może być wiele, jednak biorąc pod uwagę aktualny stan branży, jego przyczyn należy się doszukiwać przede wszystkim w rentowności poszczególnych aptek. Prawdopodobnie znaczna część właścicieli, którzy zdecydowali się zawiesić działalność, stwierdziła, że obecna konkurencja nie pozwala im wygenerować marży pokrywającej koszty stałe i zdecydowali się je ograniczyć do minimum – czyli kosztów najmu (o ile nie posiadają nieruchomości na własność).

Jakie perspektywy mają właściciele aptek, które zawiesiły działalność poza rezygnacją z zezwolenia?

1. Czekać na rozwój sytuacji, ponosząc koszty stałe;
2. Zoptymalizować działalność w celu zwiększenia wydajności danej lokalizacji;
3. Sprzedać prawo do prowadzenia apteki w danej lokalizacji.

Wykres 3: Liczba nieaktywnych i zawieszonych aptek w styczniu 2019 i styczniu 2020 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://rejstrymedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>

Liczba aptek będzie dalej spadać - z korzyścią dla pacjentów

Paweł Sobolak

Doradca
Due diligence
Grant Thornton

“

Jak będzie kształtował się rynek apteczny w Polsce w kolejnym roku? Analiza historyczna ostatnich miesięcy nie daje prostej odpowiedzi, ponieważ wyniki charakteryzują się dużą zmiennością.

Jako scenariusz „minimalny” można przyjąć założenie, że do końca roku utrzyma się relacja pomiędzy otwarciem a zamknięciami z grudnia 2019 r. i przez kolejne sześć miesięcy ubywać będzie jedynie 9 aptek, czyli w ciągu całego 2020 roku ubyłoby około 120 aptek.

Z kolei w scenariuszu „maksymalnym” można by przyjąć, że przez kolejne sześć miesięcy kontynuowane byłoby tempo spadku z ostatnich 12 miesięcy, a więc 44 miesięcznie. Wtedy, rok 2020 przyniósłby zmianę rzędu 530 aptek.

Takie podejście do prognozy lekceważyłoby jednak zmianę liczby aptek „uśpionych” pomiędzy styczniem a grudniem 2019 roku. Moim zdaniem istnieje duża szansa na to, że owe dodatkowe 100 nieaktywne apteki utracą zezwolenie do końca 2019 roku.

W takiej sytuacji na koniec 2020 roku powinniśmy się spodziewać spadku o kolejne 500-600 aptek, co z pewnością przyczyni się do wzrostu rentowności i płynności aptek, jak i ich lepszej obsady oraz dostępności leków „od ręki”.

Rynek apteczny – dane makro

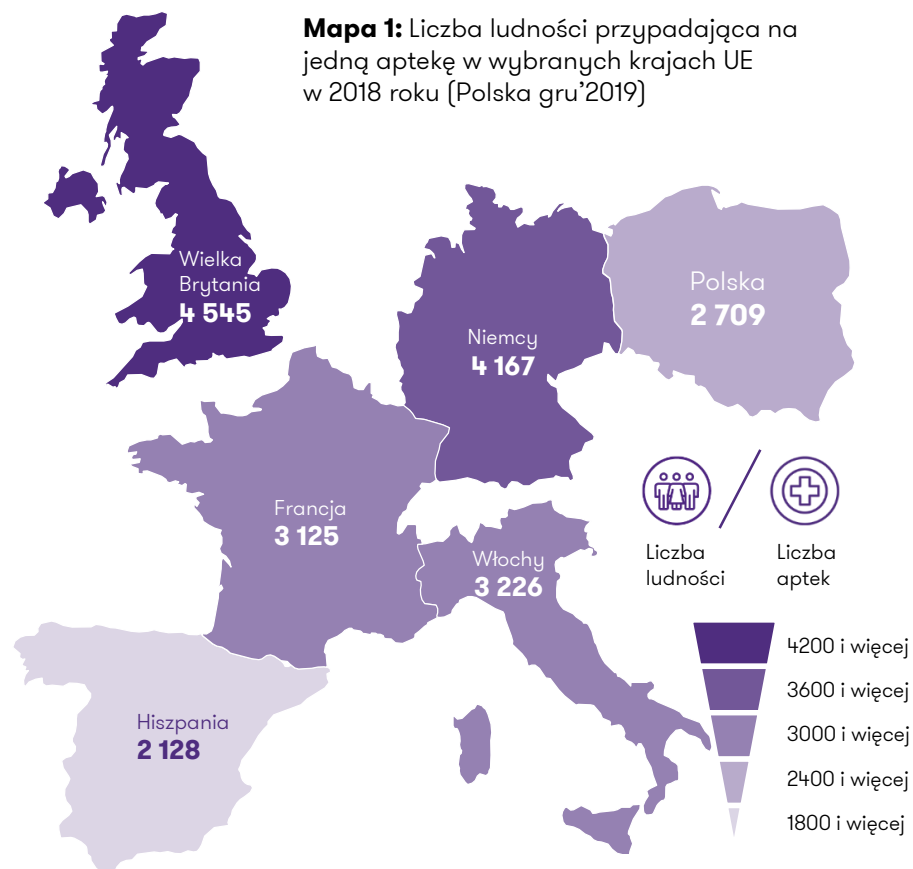
2700 mieszkańców przypada na jedną ogólnodostępną aptekę w Polsce. To wynik nieco poniżej średniej dla krajów UE

Włochy mieszczą się dokładnie w środku stawki krajów europejskich pod względem liczby ludności przypadającej na jedną aptekę. Polska jest na trzecim oczku poniżej przeciętnej, natomiast Niemcy i Wielka Brytania znajdują się powyżej przeciętnej.

Należy jednak mieć na uwadze fakt, że liczba mieszkańców przypadająca na jedną aptekę nie jest i nie powinna być jedynym miernikiem efektywności dystrybucji leków wśród ludności.

Do porównania wybrano kraje o podobnej powierzchni, ale ogólna gęstość zaludnienia oraz rozbieżność w przepisach pomiędzy poszczególnymi krajami ma duże znaczenie dla ostatecznej dostępności leków pod względem odległości od najbliższej apteki oraz ich cen.

Mapa 1: Liczba ludności przypadająca na jedną aptekę w wybranych krajach UE w 2018 roku (Polska gruź2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://rejestrmedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>, GUS (liczba ludności w Polsce na dzień 1.01.2019 roku), ABDA (liczba aptek na 100.000 mieszkańców w krajach europejskich na dzień 31.12.2018 roku)

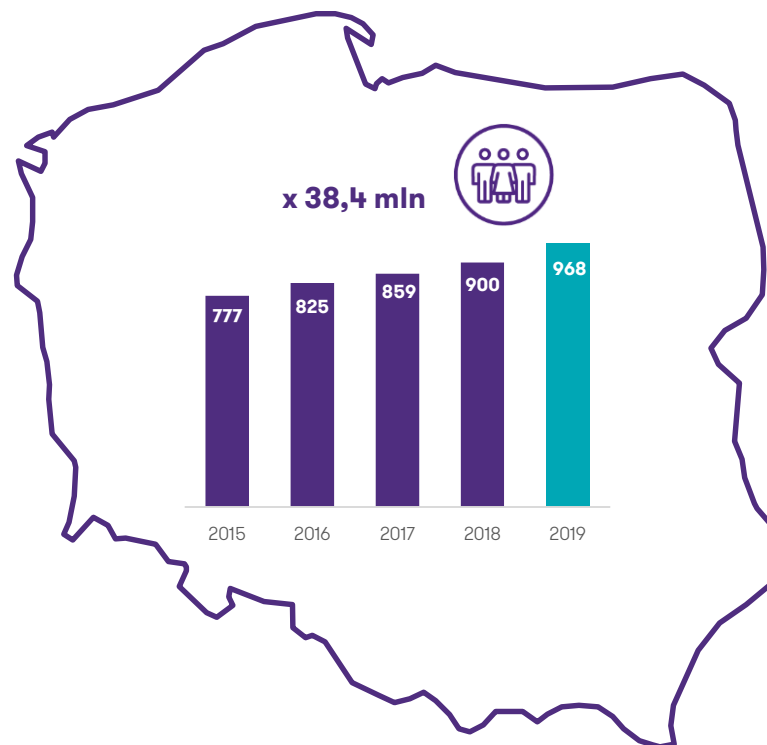
Polacy wydają coraz więcej

Polacy wydali w aptekach w 2019 roku 970 złotych na członka rodziny.

Ludność Polski w latach 2015 – 2019 wynosiła nieco ponad 38,4 mln osób, natomiast wydatki w aptekach w przeliczeniu na jednego mieszkańca rosły przeciętnie o 6% rocznie i w 2018 roku wyniosły równe 900 zł na mieszkańca. Od 2015 roku kwota ta wzrosła o 191 złotych.

Co warto podkreślić, zmiana liczby aptek w ostatnich latach wydaje się nie mieć istotnego wpływu na wspomniane wydatki – rosły one w 2017 i 2018 r. w tempie niemal identycznym do tempa z lat poprzedzających wprowadzenie reformy.

Wykres 4: Wydatki w aptekach w przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS (liczba ludności w Polsce na dzień 1 stycznia 2016, 2017, 2018 i 2019 roku), PEX PharmaSequence (wartość przychodów aptek w 2015, 2016, 2017 i 2018 roku)

Dwóch aptekarzy na jedną aptekę

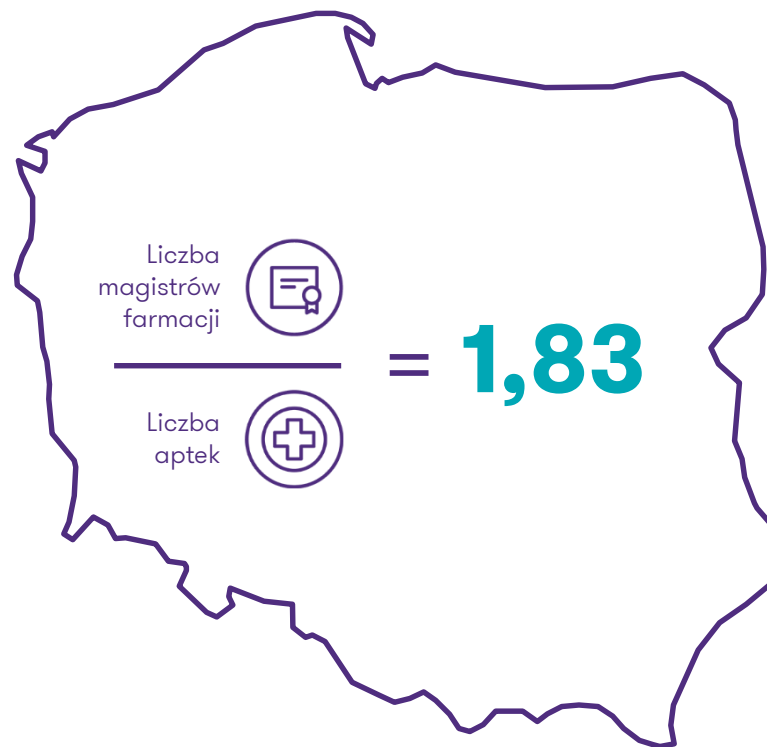
W polskich aptekach potrzeba dwóch farmaceutów, aby pokryć godziny ich funkcjonowania w standardowym czasie pracy

Dodatkowym wyzwaniem właścicieli aptek w Polsce jest niedobór wykwalifikowanych pracowników. Silny przyrost liczby aptek w ostatnich latach spowodował, że w przeciętnej placówce pracuje obecnie mniej niż dwóch magistrów farmacji.

Przyjmując godziny otwarcia przykładowej apteki: 8:00 – 20:00 oraz pracujące soboty i ewentualne dyżury nocne to przykładowa apteka potrzebuje farmaceuty przez minimum 72 godziny w tygodniu. Biorąc pod uwagę 40 godzinny tydzień pracy, prawo do urlopu i okazjonalne niedyspozycje, przykładowa apteka powinna mieć do dyspozycji minimum dwóch farmaceutów, tymczasem w Polsce aktualnie na jedną aptekę przypada średnio 1,83 magistrów farmacji.

Powyższe sprawia, że farmaceuci muszą pracować średnio ponad 8 godzin dziennie, a to pociąga za sobą konieczność wypłaty dodatkowego wynagrodzenia. Części placówek nie stać na wyższe koszty stałe i w skrajnych przypadkach brak jest wynagrodzenia za pracę w nadgodzinach.

Wykres 5: Liczba farmaceutów przypadająca na jedną aptekę

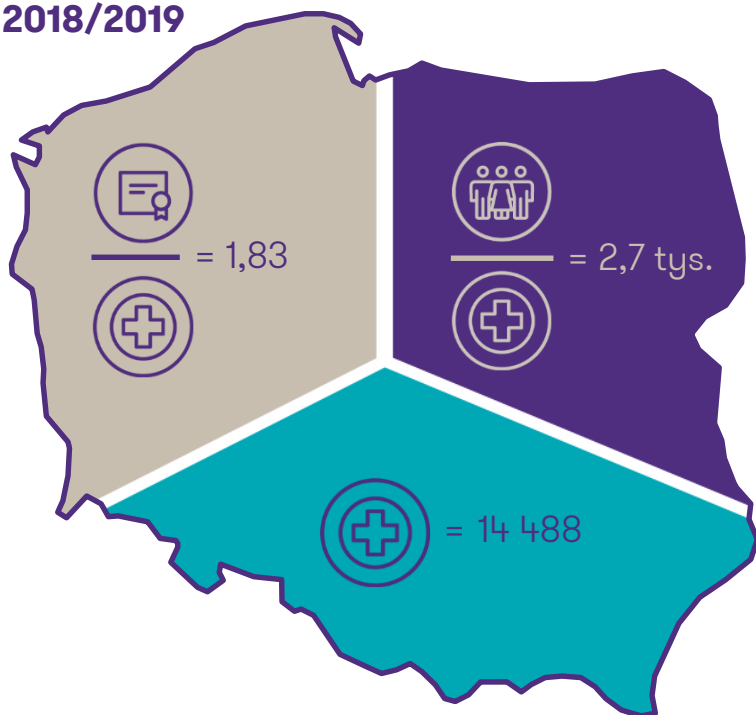
Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS (liczba farmaceutów pracujących w aptekach)

Skutki dalszego spadku liczby aptek

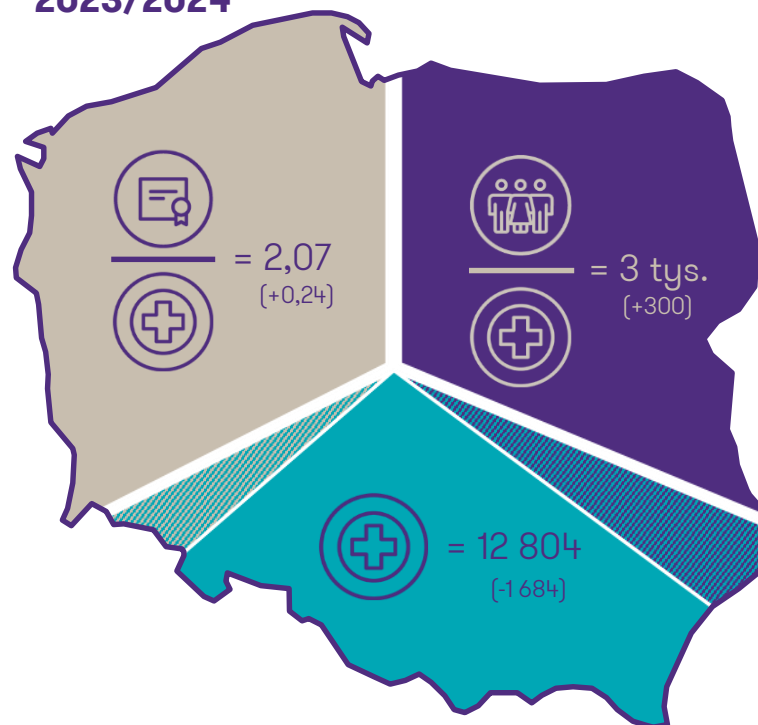
Jeśli przyjąć założenie, że liczba aptek w Polsce w najbliższych latach będzie dalej spadać, właściciele aptek powinni odczuć spadek niedoboru rąk do pracy – liczba farmaceutów przypadających na jedną aptekę wzrośnie z 1,83 do 2,07.

Wykres 5: Zmiany podstawowych wielkości w ciągu najbliższych 5 lat przy założeniu stałej liczby magistrów farmacji, braku istotnych zmian wielkości populacji oraz obecnego tempa spadku liczby aptek

2018/2019

2023/2024

Dokąd zmierza branża apteczna?

Co do pewnych założeń możemy być niemal pewni. Z dnia na dzień Polacy nie zaczną wydawać więcej w aptekach. Z dnia na dzień nie wzrośnie liczba ludności. Z dnia na dzień nie przybędzie farmaceutów. Dysponujemy ograniczoną ilością leków. Co to oznacza?

Obecna liczba aptek sprawia, że przeciętna apteka posiada bardzo duży udział kosztów stałych (najem powierzchni i koszty wynagrodzeń). Ponadto, ma za niską płynność, aby posiadać na stanie każdy lek i ponosi koszty nadgodzin wykwalifikowanego personelu.

Zmniejszenie liczby aptek powinno przyczynić się do wydłużenia godzin pracy aptek, zwiększenia dostępu pacjentów do wysokiej jakości porad farmaceutycznych, niższego udziału kosztów najmu dla właścicieli aptek oraz wyższych wynagrodzeń farmaceutów, przy mniejszej liczbie przepracowanych nadgodzin.

Innymi słowy, choć pod względem liczby aptek rynek apteczny w Polsce się skurczy, to dystrybucja leków powinna być efektywniejsza pod względem kosztowym.

Paweł Sobolak

Doradca

Due diligence

Grant Thornton

Uwagi metodologiczne

Źródło danych

Wszelkie wyliczenia zostały dokonane przez Grant Thornton. Jako bazę danych wykorzystano **Krajowy Rejestr Zezwoleń na Prowadzenie Aptek Ogólnodostępnych, Punktów Aptecznych oraz Rejestr Udzielonych Zgód na Prowadzenie Aptek Szpitalnych i Zakładowych** zwany w skrócie **Rejestrem Aptek**. Jest on dostępny pod adresem: <https://rejestrymedyczne.csioz.gov.pl/ra.html>

Apteki ogólnodostępne i punkty apteczne

W niniejszym raporcie, mówiąc o aptekach, odnosimy się wyłącznie do aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych, które na dany dzień posiadały zezwolenie na prowadzenie działalności i nie zostało ono cofnięte lub nie wygasło. Na dzień 30 czerwca 2019 roku takich podmiotów było 14 488 (w porównaniu z 14 730 na dzień 31 grudnia 2018 roku). Wszystkie zostały objęte analizą.

W tym:

- Rejestr Aptek na dzień 9 stycznia 2020 roku zawierał 253 podmioty (w porównaniu z 204 na dzień 31 stycznia 2019), które zostały oznaczone jako „nieaktywna – zawieszenie działalności” i nie posiadały daty wygaśnięcia/cofnięcia zezwolenia na prowadzenie apteki.
- Rejestr Aptek na dzień 9 stycznia 2020 zawierał 115 podmioty (w porównaniu z 82 na dzień 31 stycznia 2019), które zostały oznaczone jako „nieaktywna” (bez wskazania przyczyny) i nie posiadały daty wygaśnięcia/cofnięcia zezwolenia na prowadzenie apteki.

Apteki szpitalne, szpitalne działy farmacji, apteki zakładowe, apteki bez zgody

Rejestr Aptek na dzień 30 czerwca 2019 roku obejmował 1683 (w porównaniu z 1661 na dzień 31 stycznia 2019 roku) podmioty niebędące Apteką ogólnodostępną czy punktem aptecznym. Niniejszy raport nie obejmuje analizą wyżej wskazanych podmiotów.

Zapraszamy do kontaktu

Paweł Sobolak

Doradca

Due diligence

T +48 693 140 276

E Pawel.Sobolak@pl.gt.com

 <https://pl.linkedin.com/in/pawelsobolak>

Kontakt dla mediów:

Jacek Kowalczyk

Dyrektor Marketingu i PR

Grant Thornton

T +48 505 024 168

E Jacek.Kowalczyk@pl.gt.com

O nas

Grant Thornton to jedna z wiodących organizacji audytorsko-doradczych na świecie, obecna w 136 krajach i zatrudniająca ponad 50 tys. pracowników. W Polsce działamy od 26 lat. Zespół 650 pracowników wspiera naszych klientów w obszarach takich jak audyt, doradztwo podatkowe, doradztwo transakcyjne czy outsourcing płac i kadr oraz outsourcing księgowości.

Nowe technologie, cyfryzacja, e-biznes?

Sprawdź, jak możemy pomóc

